

พุดง่าย ทำยาก

พระอาจารย์สงบ มนสฺสนฺโต

ถาม-ตอบ ปัญหาธรรม วันที่ ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๕๙
ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ถาม : เรื่อง “กราบนมัสการพระอาจารย์ที่เคารพ”

ศิษย์ขอเรียนถามเกี่ยวกับการปฏิบัติดังนี้

“คิดเท่าไรก็ไม่รู้ ต่อเมื่อหยุดคิดได้จึงรู้ แต่ต้องอาศัยความคิดนั้นแหละจึงรู้”

ตรงคำว่า “แต่ต้องอาศัยความคิดนั้นแหละจึงรู้” ท่อนนี้กระผมเรียนถามครับว่า อันที่จริงแล้ว เราได้จากการภาวนาอยู่แล้ว เพราะจิตที่เห็นธรรมชาติของจิตหรือเห็นทางออกก็รู้แล้ว ด้วยตัวของมัน แต่คำว่า “ต้องอาศัยความคิดนั้นแหละจึงรู้” กระผมเข้าใจว่า หมายถึงจิตเจตทางของเขาแล้ว เพียงแต่จะรู้แบบโลกๆ ได้ ก็ต้องคิดหรือนำมาไตร่ตรองอีกที ข้อนี้ผมเข้าใจถูกผิดคลาดเคลื่อนประการใด ขอความเมตตาจากพระอาจารย์ด้วยครับ ขอขอบคุณ

ตอบ : นี่ถ้าพุดถึงคำถาม เวลาครูบาอาจารย์ท่านสนทนาธรรม ท่านสนทนาธรรมกัน ท่านจะมีการถามตอบ หรือใครปฏิบัติสิ่งใดแล้ว อย่างเช่นหลวงตาท่านเล่าให้ฟังว่า เจ้าคุณจุ่มให้ท่านกับหลวงปู่ขาวคุยกันนะ เวลาหลวงปู่ขาวคุยกัน ท่านเป็นผู้้น้อย ให้หลวงปู่ขาวพุดก่อน พุดเสร็จแล้ว ท่านก็พุดของท่านให้หลวงปู่ขาวฟัง ถ้าฟังแล้วมันเหมือนกันๆ ใจ คำว่า “เหมือนกัน” คนที่เขาฟังเขาฟังเข้าใจเลยว่าผู้ที่พุดออกมาดูดีภาวะสูงต่ำแค่ไหน

อย่างเช่นคำถามนี้ คำถามนี้เข้าใจผิดหมดเลย คำถามนี้เข้าใจผิดเพราะดูดีภาวะของเขาเป็นโลก เป็นโลกเพราะตรงไหนรู้ใหม่ ตรงที่เขาบอก “กระผมเข้าใจว่า หมายถึงจิตเจตทางออกของเขา เพียงแต่รู้แบบโลกๆ ก็ต้องคิดหรือนำมาไตร่ตรองอีกที”

พอพุดแค่นี้มันก็จับใจความได้แล้วว่าเขามีความรู้ได้อย่างไร ถ้าความรู้ของเขาถ้ามันเป็นธรรมมันจะเป็นธรรมอย่างไร ถ้ามันเป็นโลก เป็นโลกก็ตอบแบบนี้ เป็นโลกตอบแบบวิทยาศาสตร์

ฉะนั้น ถ้าวิทยาศาสตร์นะ สิ้นสุดของวิทยาศาสตร์จะเข้าสู่ธรรมะ เพราะวิทยาศาสตร์เป็นสสาร เป็นวัตถุที่ต้องอธิบายได้ แต่พอเป็นธรรมะเป็นนามธรรมไปแล้ว สิ้นสุดของวิทยาศาสตร์เข้าสู่ธรรม ถ้ายังอยู่ในวิทยาศาสตร์ก็อยู่แบบโลก ถ้าสิ้นสุดวิทยาศาสตร์ มันก็เป็นธรรมไม่ใช่

ฉะนั้น เวลาถ้าเป็นคำถามของเขา นี่อุคมิภาวะของจิต ถ้าจิตเข้าใจได้ จิตมีการกระทำ แล้วจิตมันจะพุดได้ถูกต้อง ถ้าจิตไม่มีการกระทำ จิตก็พุดแบบโลกๆ โลกๆ ก็แบบที่เราเข้าใจนี่ ที่นี้เข้าใจ ฉะนั้น ประเด็นนี้มันเป็นเรื่องที่ว่ามันน่าเห็นใจนะ มันน่าเห็นใจเพราะว่าเราดูข่าวสารอยู่ เขาบอกต่อไปนี่นะ มหายานเขาอธิบายเรื่องการประพจน์ปฏิบัติ มหายานเขาจะไม่ค่อยยึดติดกับตำรับตำรา มหายานเขาเรียกว่าอาจารย์วาท เขาเชื่อตามอาจารย์ของเขา ถ้าเชื่อตามอาจารย์ของเขา ถ้าอาจารย์ของเขามีหลักมีเกณฑ์ เขาจะฝึกหัดของเขา

เขาบอกว่า ฝ่ายมหายานส่วนใหญ่แล้วเขาจะไปเดินสติ เขาจะไปตั้งอะไรของเขา คือเขาอยู่ในฝ่ายปฏิบัติ แล้วเขาบอกว่าต่อไปเถรวาทเราจะไปนับถือมหายานทั้งนั้นนะ ถ้ามหายานเข้ามาอยู่เมืองไทย

ที่นี้พอเมืองไทยเรา เราอยู่เถรวาท เราอยู่โดยการท่องจำ ท่องจำคือปริยัติ เราท่องจำกันมาไง แล้วกลัวจะคลาดเคลื่อน กลัวจะผิดจากนั้นไป เราก็ต้องทำให้แม่นยำ ใจ แล้วเวลาปฏิบัติไปปฏิบัติไปด้วยความท่องจำ คำว่า “ท่องจำ” ก็คือเราท่อง แล้วเวลามีความรู้สึกนึกคิดออกมาก็คำถามที่ถามมานี้

ฉะนั้น เราจะบอกว่า เวลาครูบาอาจารย์ที่ท่านประพจน์ปฏิบัติแล้วนี่นะ ท่านจะพุดให้มันเรียบง่าย พุดให้เข้าใจง่าย พุดง่าย แต่ทำนะมันยาก

ฉะนั้น เวลาเราพุดกัน เวลาเราพุดนะ เราฟังพระเทศน์บ่อยๆ มากเลย เวลาเทศน์นะ โอ๊ย! อวิชชาเลยนะ พุดถึงมรรคสูงส่ง กลัวเขาจะไม่รู้ว่าตัวเองเก่งไป

แต่ถ้าเป็นหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น อย่างหลวงตาท่านเทศน์ เทศน์ง่ายๆ เทศน์เรียบๆ เทศน์ง่ายๆ เทศน์ที่เราเข้าใจได้ เห็นไหม พุดให้มันง่ายไป คนที่เขาเป็นแล้วเขาพยายามจะอธิบาย อธิบายถ่ายทอดให้คนเข้าใจนี่เข้าใจได้ง่าย ถ้าเข้าใจได้ง่าย ความเข้าใจนั้นมันก็เป็นปริยัติ เพราะมันบอกว่าจะพุดให้รู้มันเป็นไปได้ มันต้องปฏิบัติรู้

ที่นี้เวลาพุด เวลาเราศึกษา เราพุดให้เข้าใจได้ พุดให้เขามีหลักไว้ ให้เขามีหลักมีเกณฑ์ของเขาไว้ อย่างเช่นเวลาหลวงตาท่านปฏิบัติของท่านนะ ที่ท่านไปอยู่ที่บ้านฝื่อนนะ พอดิจิตมันจับแล้วมันก็ปล่อย จับแล้วมันปล่อย มันปล่อยมันก็ว่างหมดใจ แล้วจับไม่ใช่จับปล่อยตั้งแต่เริ่มต้นนะ ท่านจับปล่อยจนขั้นสุดทำแล้ว เพราะท่านบอกว่าท่านเป็นโรคเสียดอก แล้วท่านพุดเอง ไม่อยากตาย เพราะตายไปแล้วมันยังไปเกิดอีก เพราะมันไปเกิดบนพรหม แสดงว่าท่านได้อณาคามีแล้ว

ฉะนั้น เวลาจับปล่อยไม่ใช่จับปล่อยแบบพื้นๆ จับปล่อยแบบสูงสุด จับแล้วปล่อย จับแล้วปล่อย คือมันรู้สึกว่ามันคลายออก รู้สึกว่าคลายออก “เอ๊ะ! อย่างนี้ไม่ใช่พระอรหันต์หรือ”

พออย่างนี้ไม่ใช่พระอรหันต์บ้าง ท่านบอกว่า ปริยัติคือการศึกษามา แนวทางมันเป็นหลักการไว้ ถ้าเอ๊ะ! คือสงสัยไง “เอ๊ะ! อย่างนี้ไม่ใช่พระอรหันต์หรือ” ถ้าเป็นเรา เราว่าใช่ๆ พระอรหันต์ ใช่ ใช่เลย เพราะอยากเป็นพระอรหันต์ แต่ท่านบอกว่า “เอ๊ะ! อย่างนี้ไม่ใช่พระอรหันต์หรือ”

ท่านรีบปฏิเสธเลย “ไม่ใช่ๆ ไม่ใช่เพราะสงสัย” เพราะคำว่า “เอ๊ะ!” นี่แหละท่านถึงบอก ว่าคือสงสัย ถ้าสงสัยแล้วใช้ไม่ได้ ถ้าสงสัยมันต้องตรวจสอบ ท่านก็เลยทิ้งตรงนี้ไป แล้วท่าน กลับไปไง กลับไปที่ดอยธรรมเจดีย์ ถึงจะไปรู้ไปเห็นที่นั่น ออกจากบ้านผือแล้วกลับวัดดอย กลับวัดดอยก็ไปรู้แจ้งกันที่วัดดอยนั่น แต่ตอนนั้นท่านบอกเอ๊ะ!

เราบอกว่า ถ้าเรียบง่าย พูดให้เข้าใจๆ มันเป็นหลักไว้ อย่างเช่นหลวงตาท่านศึกษา ปริยัติไว้ มันเป็นประโยชน์ตรงนี้ ประโยชน์ตรงเวลาปฏิบัติไปแล้วมันติดขัดอย่างไร ใ้ตรงนี้มัน จะมาตรวจสอบ ไม่ใช่ฟังรู้แล้วเข้าใจ ไม่มีหรอก มันไม่มี

ฉะนั้น สิ่งที่ว่าพูดให้ง่ายๆ พูดให้เรียบง่าย ศาสนาพุทธนี่ศาสนาที่เรียบง่าย ติดดิน ใ้ ความวิเศษวิโสเนี่ยเป็นอภิญา อภิญา คุสิ มันแบบว่าพระอรหันต์เอตทัคคะ ความถนัดทาง ไหน พระอนุรุทธะท่านถนัดทางรัฐจิต เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะปรินิพพาน พระ อรหันต์ทั้งนั้นเลย เอตทัคคะนั่งล้อมพระพุทเจ้าอยู่หมดเลย พระอรหันต์ถามขึ้นมาเลยว่า “นี่ พระพุทเจ้าไม่ได้นิพพานไปแล้วหรือ”

พระอนุรุทธะเป็นพระอรหันต์เหมือนกัน แต่ชำนาญการทางนี้ไง “ยัง ยัง ตอนนีเข้ามาน สมาบัติอยู่”

พระอรหันต์ด้วยกันนะ พระอรหันต์ด้วยกัน นั่งล้อมพระพุทเจ้าอยู่ด้วยกันนั้นแหละ แต่ พระอรหันต์ก็ถามขึ้นมา จะเป็นพระอรหันต์ถามขึ้นมา พอถามขึ้นมาแล้วพระอนุรุทธะก็พระ อรหันต์เหมือนกัน “ยัง ตอนนี้อยู่ขั้นนั้นๆ ตั้งแต่ปฐมฌาน ทุตติยฌาน ตติยฌาน เข้าสมาบัติอยู่ แล้วระหว่างรูปฌาน อรูปฌาน ท่านนิพพานตอนนั้น” พอนิพพาน พระอนุรุทธะบอก “นี่ พระพุทเจ้านิพพานแล้ว” นี่ความถนัด ความถนัด ฉะนั้น ความถนัดของแต่ละบุคคลอยู่เนี่ยมัน เป็นสมบัติส่วนตัว

แต่ถ้าเป็นมรรค เป็นมรรคตั้งแต่โสดาปัตติมรรค สกิทาคามิมรรค อนาคามิมรรค อรหัตตมรรค มรรคมันก็มีขั้นมีตอนของมัน ถ้ามีขั้นมีตอนของมัน มันก็เป็นการกระทำในใจ ถ้า ทำเสร็จแล้วมันเรียบง่าย เรียบง่ายมาก แล้วครูบาอาจารย์ที่เป็นธรรมๆ ท่านพูดเรียบง่าย พูดให้ เราเข้าใจได้

ฉะนั้น พอเข้าใจได้ เข้าใจ แต่เวลาพอเราเข้าใจแล้วกิเลสมันร้าย พอว่าเข้าใจแล้วมันว่า มันรู้ใจ พอว่าเข้าใจแล้วมันรู้ ที่ว่าที่ประพฤติปฏิบัติกัน ครูบาอาจารย์ของเราของจริง พูดง่ายๆ

แล้วเราก็เอาคำพูดของท่านมาตีความกัน เอาคำพูดของครูบาอาจารย์มาตีความกัน แล้วเราก็ไปเป็นอุดมการณ์ของสำนักปฏิบัติใดว่าของฉันแนวทางนั้น ของฉันแนวทางนี้ แล้วแนวทางนั้นก็ขยายความ พยายามจะอธิบายให้เป็นมุมมองของตน ตอนนี่ลงทะเลหมดละ ไปหมดเลย

ฉะนั้น พุดนะมันง่าย ปฏิบัตินะมันยาก เวลาถ้ามันยากขึ้นมา เราถึงต้องตรวจสอบของเรา เราพยายามทำของเรา ถ้าทำของเรา ทำให้เป็นความจริงของเราขึ้นมา ถ้าเป็นความจริง เราจะเข้าสู่คำถาม ฉะนั้น เวลาที่ว่าหลวงปู่ฉันท่านก็มีความเชี่ยวชาญของท่าน เวลาหลวงปู่เสาร์ ท่านก็ดำรงชีวิตเป็นแบบอย่าง ครูบาอาจารย์แต่ละองค์ท่านก็มีความชำนาญของท่านแต่ละองค์ๆ

ทีนี้ย้อนมาหลวงปู่คุณลย์ หลวงปู่คุณลย์ท่านก็ชำนาญของท่านทางนี้ ถ้าหลวงปู่คุณลย์ท่านชำนาญของท่านทางนี้นะ แล้วเวลาเราบวชแล้วเราประพฤติปฏิบัติ เราก็ฟังข่าวอยู่เหมือนกัน ครูบาอาจารย์ท่านเวลาไปหาหลวงปู่คุณลย์ๆ “ไม่ใช่ๆ”

คำว่า “ไม่ใช่” มันแบบว่ามันยังไม่เข้าถึงจุดนั้น “ไม่ใช่ๆ” แต่ท่านก็พูดเรียงง่ายนี้แหละ แต่การเรียงง่ายของเรา ใช้คนปฏิบัติปฏิบัติเกือบเป็นเกือบตาย ฉะนั้น เวลาปฏิบัติเกือบเป็นเกือบตายมันต้องทำความเป็นจริง นี่มันเป็นความถนัดของท่าน ทีนี้ความถนัดของท่าน ท่านก็พูดเอง

คำถาม “คิดเท่าไรก็ไม่รู้ ต่อเมื่อหยุดคิดถึงรู้ แต่ต้องอาศัยความคิดนั้นแหละจึงรู้”

ไอ้เนี่ยมันเป็น ๒ ชั้นขึ้นไป เห็นไหม ทีนี้ความจริงของท่านเวลามันขยายความกันไปเรื่อย แต่ความจริงของท่าน “คิดเท่าไรก็ไม่รู้ ต้องหยุดคิด แต่ต้องอาศัยความคิด” เท่านี้ ของหลวงปู่คุณลย์นี่เอง แค่นี้ “คิดเท่าไรก็ไม่รู้ ต้องหยุดคิด แต่ก็ต้องอาศัยความคิด” นี่มันชัดเจนของเขา

นี่ไง “คิดเท่าไรก็ไม่รู้” ถ้าเราคิดของเรา เราศึกษาแล้วจะจำแล้วให้รู้ พยายามคิดของเรา มันก็เป็นวิทยาศาสตร์ คิดแบบโลก โลกียปัญญา

“ต้องหยุดคิด” ถ้าหยุดคิดขึ้นมา ใช้ปัญญาอบรมสมาธิ พอหยุดคิด หยุดคิดนั้นนะ สัมมาสมาธิ

“แต่ก็ต้องอาศัยความคิด” แต่ก็ต้องอาศัยความคิด ชัดเจนอยู่ที่ความเป็นจริง นี่ความเป็นจริง

ทีนี้ผู้ถามเขาถามแยกออกไปไง เขาถามแยกออกไป “แต่ก็ต้องอาศัยความคิดนั้นแหละจึงรู้” เน้นย้ำคำว่า “จึงรู้” และ “รู้” นี่เขาจะเน้นย้ำตรงนี้ แล้วเขาก็สงสัย สงสัยว่าในการภาวนา

“อันที่จริงแล้ว เราก็อู้ได้จากการภาวนาอยู่แล้ว เพราะจิตที่เห็นธรรมชาติของจิตหรือเห็นทางออกก็รู้แล้ว”

นี่ไง เขาบอกว่า “อันที่จริงแล้วเราก็อู้ได้จากการภาวนาอยู่แล้ว” ภาวนาอยู่แล้ว นี่ไง เวลาพุดออกมามันพุดจากความรู้ของตนนั่นแหละ ไอ้คนพุดมันก็เหมือนนุติภาวะแค่นั้นก็พุดแค่นั้นนะ เวลาเขาพุดออกมาบีบมันก็บอกแล้ว จริงๆ มันภาวนาก็ต้องรู้ แล้วภาวนาอย่างไรละ ภาวนาอย่างไร แล้วรู้อย่างไร อะไรถึงรู้

กรณีอย่างนี้ละ ถ้า**ธมฺมสากัจฉา** ครูบาอาจารย์ท่านสอบกันอย่างนั้นมันก็จบไป อันนี้เพียงแต่เขาก็บอกว่า ที่ถามมานี้เขาถามมาด้วยความเคารพ เขาถามมาเพื่อสนทนาธรรมกันเพื่อหาทางออก ฉะนั้น หาทางออก เขาก็พุดด้วยความเข้าใจของเขา แต่ในเวลาเราอธิบาย เราอธิบายถึงบอกว่าโลกียะกับโลกุตตระ

คิดแบบโลก คิดแบบวิทยาศาสตร์ พุดแบบข้อเท็จจริง กลัวผิดพลาด อยู่ในกรอบโลก

คิดแบบธรรม ถ้าคิดแบบธรรม ถ้ามันเป็นจริงขึ้นมา จิตมันสงบแล้วถ้ามันเห็นของมัน ไอ้ตอนเห็นนั่นแหละ แล้วเวลาอธิบายมา หลวงปู่ดูเลยที่ท่านเห็นอย่างนี้ ท่านรู้อย่างนี้ ท่านถึงอธิบายออกมา แต่เราเอาโลกไปจับไป แต่ถ้าเอาธรรมไปจับนะ เอาธรรมไปจับมันคนละเรื่องเลย เอาธรรมไปจับ มันมีเรื่องของโลกแล้วเรื่องของธรรม

แต่ถ้าคนที่ไม่เคยพิจารณาจนเข้าสู่เรื่องของธรรม มันคิดโดยโลกหมด เพราะมันไม่เคยเห็นธรรม แต่ถ้าเห็นธรรมบีบ มันจะเข้าใจคำพุดของหลวงปู่ดูเลย ถ้าเข้าใจคำพุดหลวงปู่ดูเลยบีบเวลาปฏิบัติมันก็ต้องมีขั้นตอนแบบนั้น ขั้นตอนแบบที่มันจะเป็นนะ

เวลาคิดเท่าไรก็ไม่รู้ คิดอยู่นี้แหละ คิดเท่าไรก็ไม่รู้ แต่ก็ต้องคิด คิดเพื่อให้มันหยุดคิด ปัญญาอบรมสมาธิถ้ามันรู้เท่ามันหยุดหมด หยุดหมดเพราะอะไร หยุดเพราะว่ามีสติปัญญาไง มีสติปัญญาเท่าทันความคิดของตน แล้วความคิดของตนที่คิดอยู่นี้มันสมบัติบ้า

สมบัติบ้าคือมันคิดแล้วมันไปกว้านเอาแต่ความสงสัยมา แต่ถ้าคิดไล่จนทันๆ ถ้ามันทันกันบีบ มันเสมอกัน เสมอกัน หยุด หยุดหมด เดี่ยวคิดอีก หยุดหมดๆ หยุดหมดเพราะมันเสมอกันแล้วมันโดยข้อเท็จจริง มันเป็นวิทยาศาสตร์ทางจิต ถ้ามันเท่าทันกันแล้วมันหยุด ถ้ามันไม่หยุดแสดงว่ามันไม่เท่าทันกัน มันต้องเหลื่อมกันมันถึงคิดต่อ แต่ถ้าทันบีบ หยุด แล้วอาศัยปัญญามากขึ้นๆ

“คิดเท่าไรก็ไม่รู้ ต้องหยุดคิด” หยุดคิด หยุดคิดเป็นสมาธิ ถ้าเป็นสมาธิแล้ว “แต่ก็ต้องใช้ความคิด” พอดความคิด แต่ก็ต้องใช้ความคิดขึ้นไป มันจะเป็นโลกุตตรปัญญา โลกุตตรปัญญา

เพราะจิตมันเห็นอาการของจิต จิตไปเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรมตามความเป็นจริง ถ้าเห็นตามความเป็นจริงแล้ว เห็นใหม่

เพราะเขาถามว่า “อันที่จริงมันรู้อยู่แล้ว มันรู้อยู่แล้วเพราะภาวนารู้ ถ้าจิตเห็นธรรมชาติของจิต”

“จิตเห็นธรรมชาติของจิต”... ไม่ใช่

จิตเห็นอาการของจิต จิตเห็นอาการของจิต เพราะธรรมชาติของจิตเฉยๆ คือภพ เวลาพิจารณาไปแล้ว พอมันปล่อยหมดแล้วนะ มันพิจารณาขั้น ๕ ขั้น ๕ จากข้างนอกทั้งมาหมดเลย อาการของใจมันทิ้งมาเรื่อยๆ ทิ้งมาเป็นขั้นๆ ขึ้นมา พอทิ้งเป็นขั้นๆ ขึ้นมาแล้ว ถึงที่สุดแล้วตัวมันเอง ตัวมันเองมันจะเห็นตัวเองไม่ได้ ถ้าเห็นตัวเองไม่ได้ นี่ธรรมชาติของจิตๆ

ธรรมชาติของจิต จิตเดิมแท้นี้ฝั่งใส ถ้าธรรมชาติของจิต แล้วจะไปทำลายธรรมชาติของจิตได้อีกทีหนึ่ง เพราะธรรมชาติกับจิต ธรรมชาติเป็นธรรมชาติลี ธรรมชาติคือธรรมชาติ แต่ธรรมชาติของจิตเพราะมันมีจิตใจ ถ้าไม่มีจิตของเรามันก็ไม่ใช่ธรรมชาติของจิตเรา มันเป็นเรื่องธรรมชาติของสสาร ธรรมชาติของสสาร ไม่เกี่ยวอะไรกับเรา แต่ถ้าไม่เกี่ยวอะไรกับเรา เออ! ไม่เกี่ยวอะไรกับเรามันก็ไม่ถึงใจเรา

ถ้าธรรมชาติของจิต นี่เขาพูดของเขา “จิตต้องเห็นอาการของจิตหรือเห็นทางออกของจิตก็รู้แล้ว”

“ก็รู้แล้ว” มันก็เลยรู้อยู่แค่นี้ไง แต่ถ้าเป็นมรรคนะ มันละเอียดกว่านี้ ทางออกส่วนทางออก ทางออกเหมือนถนน ถนนคือให้คนสัญจร เห็นใหม่ ทางออก ทางออกต้องให้จิตสัญจร จิตนี้สัญจร จิตนี้มันพิจารณาของมันอย่างไร จิตมันจับตัวอะไรมันได้มันถึงสัญจรนั้น สัญจรนั้นคือหนทาง หนทางแห่งมรรค มัคโค แล้วตัวมันละ ตัวที่มันจะเข้าไปสู่สัญจรนั้นละ

นี่พุดถึง เพราะว่าเราจะบอกว่า คำถาม เพราะว่าเวลาผู้รู้พุดเรียบง่าย พุดง่ายๆ ให้เราเข้าใจได้ แต่มันอยู่ที่คนที่มีวุฒิภาวะมากน้อยแค่ไหน คนที่มีวุฒิภาวะมากขึ้นมาเขาจับของเขาได้ เขาขยายความได้ เขาเข้าใจได้ ถ้าคนที่วุฒิภาวะไม่ถึงมันก็ตีความเป็นโลก ตีความเป็นโลกเข้าไป พอตีความเป็นโลกเข้าไปแล้วมันจะเกิดความสงสัยทันที เกิดความสงสัยเพราะอะไร เพราะมันจะเอาอารมณ์ เอาจิตนี้ไปแยกแยะ แยกแยะ อะไรเป็นจิต อะไรเป็นอารมณ์ อะไรเป็นธรรม อะไรเป็นกิเลส เดี่ยวได้เสีย พอดิตขยายความ

พอดิตขยายความ ที่แรกถ้าสมาธิมันดีนะ มันคิดขยายความแล้วมันสรุปได้เพราะสมาธิมันดี แต่พอสมาธิมันเสื่อมนะ คิดแล้วมันสรุปไม่ได้ มันสรุปไม่ได้หรอก มันเหลือม มันมากเกินไปหรือน้อยเกินไป แล้วไปไม่ได้ พอไปไม่ได้ แล้วพอดิตต่อเนื่องไป สมาธิอ่อนลงไป ทีนี้เสื่อม

หมดเลย นี่พูดถึงว่าเวลาที่เราก้าวเดินอยู่นะ แล้วถ้ามันพิจารณาไปมันจะมีอาการของมันอยู่
อย่างนี้

ฉะนั้น สิ่งที่เขาพูดมันเป็นเหมือนกับว่าเราสวดมนต์นะ ถ้าสวดมนต์ สวดธัมมจักข มั่นก็
คือธัมมจักข นั่นนะ เพราะเราสวด ใ้ันนี้ก็เหมือนกัน เวลาเขาพูด “อันที่จริงเราก็ต้องรู้ได้อยู่แล้ว
เพราะภาวนารู้ได้อยู่แล้ว เพราะจิตมันเห็นธรรมชาติของจิต เห็นทางออกก็รู้แล้ว”

นี่มันรู้แล้ว มันก็เหมือนกับมันนอนอยู่อย่างนั้นนะ มันเป็นข้อเท็จจริงอย่างนั้นนะ แต่เรา
ไม่ได้มีความรู้แตกฉานชำระล้างถอดถอน สำรอกคายออก ทำลาย สมุจเฉทฯ นี่ถ้าพูดถึงถ้ามัน
จะปฏิบัตินะ ถ้าปฏิบัติ พอถ้าเป็นอย่างนี้บ๊อบ มันก็จะไม่มาสงสัยตรงนี้ คำว่า “สงสัยของเขา”

“กระผมเข้าใจว่าหมายถึงจิตที่เจตนาเจตทางออกของเขา เพียงแต่จะรู้แบบโลกๆ ได้ก็
ต้องคิด”

อันนี้เขาเรียกว่าเป็นโศลกไขใหม่ มหายานเขาจะมีคำถามเป็นโศลกให้ลูกศิษย์ได้คิด
แล้วถ้ามีคำถามคำใดคำหนึ่ง ลูกศิษย์คิดแต่ละคนมันจะมีปัญญาแยกแยะกว้างขวางออกไป
อันนี้ก็เหมือนกัน มันเป็นโศลกของหลวงปู่ดูลย์ เป็นของหลวงปู่ดูลย์เิง แล้วเวลาเราเองเรา
เคารพท่าน เราเคารพท่าน เราเคารพบัณฑิต เคารพครูบาอาจารย์ที่ท่านประพฤติปฏิบัติตาม
ความเป็นจริง เราเคารพ เราเคารพเพราะว่าจิตดวงหนึ่งเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะ แล้วเกิดเป็น
มนุษย์ เกิดมาพบพระพุทธศาสนา ได้บวชเป็นพระ แล้วถ้าประพฤติปฏิบัติถึงที่สุดแห่งทุกข์นี้สุด
ยอด

คำว่า “สุดยอดของคน” นะ เห็นไหม เวลาหลวงตาท่านแสวงหาหมู่คณะ ท่านไปกราบ
หลวงปู่แหวน ไปสนทนาธรรมกับหลวงปู่แหวน ท่านบอกว่าท่านแสวงหาอย่างนี้ ท่านแสวงหา
อยากฟังธรรมจริงๆ อย่างนี้ ไม่อยากฟังเลยความใสโครกสกปรกโสมมของโลกที่เอาธรรมมา
บิดเบือน ท่านไม่อยากได้ยินได้ฟังเลย เวลาเราอยากได้ยินได้ฟัง เราก็อยากได้ยินได้ฟังที่เป็นสัจ
ธรรม

ฉะนั้น เวลาของหลวงปู่ดูลย์ เพราะท่านประกาศตั้งแต่ท่านมีชีวิตอยู่ เราได้เห็นได้อ่าน
มาตั้งแต่สมัยไหนแล้ว แล้วเวลาที่โศลกของท่าน ท่านประกาศออกมา ประกาศออกไป ท่าน
พิมพ์หนังสือออกไป ไม่มีใครคัดค้าน ไม่มีใครโต้แย้งเลย เพราะมันเป็นความจริง แล้วท่านมีชีวิต
อยู่ ท่านมีชีวิตอยู่ เวลาคนศึกษาแล้วสงสัยไปถามท่านได้ แต่เวลาท่านเสียชีวิตไปแล้วนะสิ พอ
เสียชีวิตไปแล้วคนก็อ้าง ทุกคนก็อ้าง อ้างว่าท่านพูดอย่างนั้น คือพยายามจะเอาความคิดของ
ตนไปยึดยึดให้กับตำราของท่าน แล้วก็มาตีความขยายความกัน นี่พูดถึงถ้าเป็นลูกศิษย์ของ
ท่านนะ

แต่เนี่ยผู้ถามไม่ใช่ ผู้ถามเพียงแต่ที่ว่าอ่านแล้วมันสงสัยไง แล้วตัวเองก็ขยายความไป ถ้าขยายความไป ฉะนั้น เวลาปฏิบัติไปนะ เวลาสงสัย ถ้ามองหวงพ้อมมา หวงพ้อมก็พยายามจะตอบให้สงสัยมากขึ้น แล้วถ้าเวลาปฏิบัติไปแล้วนะ มันจะทะลุทะลวง หายสงสัยหมด แล้วมันก็จะลดให้สั้นลง “คิดเท่าไรก็ไม่รู้ ต้องหยุดคิด แต่ก็ต้องใช้ความคิด” จบ แล้วไม่ต้องไปต่อเติม

เราไปต่อไปเติม ไปขยายความ มันบิดเบือนไปหมด เพราะท่านจะทำให้กระชับแล้วสั้น เพราะอะไร เพราะมันเรียบง่าย เรียบง่ายมาจากไหน เรียบง่ายมาจากการกระทำของท่าน แล้วมันสรุปลงเป็นอย่างนี้ มันสรุปลงเป็นแค่นี้ แต่ความจริงท่านขยายความออกไป ท่านพิจารณาของท่านมาก็สืบปีกว่าท่านจะรู้ของท่าน แต่เวลาเอาจริงๆ แล้วท่านสรุปลงได้แค่นี้ ถ้าสรุปลงได้แค่นี้บ๊อบ ทีนี้เราพอสรุปลงได้แค่นี้ เราไม่รู้ ไม่รู้ เราก็ต้องเพิ่มใช่ไหม เพิ่มจำนวนค่าเข้าไป ใส่อันจำนวนค่าที่เพิ่มนั้นนะเป็นความเห็นของเรา ความเห็นของเราว่าถ้าเพิ่มจำนวนค่าไปแล้วมันถึงจะสรุปได้ แต่ความจริงของท่าน ท่านสรุปของท่านแล้ว “คิดเท่าไรก็ไม่รู้ ต้องหยุดคิด แต่ก็ต้องใช้ความคิด” จบ

ไฉนนี่ของเขามาบอกว่า ต้องอาศัยความคิดนั้นแหละถึงจะรู้

“ถึงจะรู้” คำว่า “ถึงจะรู้” มันเป็นสองเป็นสามไปแล้วนะ “ถึงจะรู้” ของท่านไม่ต้องคิด ไม่ต้องรู้ จบไปแล้ว จบเลย จบคือจบ ไม่ต้องมา “ถึงจะรู้” ถึงจะรู้ก็มีตัวมีตน มีเขามีเรา แล้วต้องครวหน้าครวหลัง ถ้า “ถึงจะ” นี้ไม่มี

หวงปู้มันเวลาเทศน์ไม่มีเลย ต้อง! ต้อง! อย่างเดียวเลย แค่นี้ๆ ไม่มีมากและน้อย แค่นี้ไม่มีมากกว่าและน้อยกว่า มากกว่าก็ผิด น้อยกว่าก็ผิด แต่ของท่านแค่นี้

เพียงแต่ว่า ฉะนั้น เราจะย้อนกลับมาที่ว่า “ฉะนั้น กระผมเข้าใจของผม ฉะนั้น จิตจึงมีทางออกของเขา เพียงแต่จะรู้แบบโลกๆ หรือไม่” อันนี้เป็นความเข้าใจของเขา แล้วความเข้าใจของเขา เขาก็เขียนมาให้เราช่วยพิจารณาใช่ไหม เราก็พิจารณาของเรา

พิจารณาของเรา เวลาเราพิจารณา เวลาคนที่ขยายความ เพราะเรามีความรู้ เรามีปัญญามากขึ้น เราขยายของเราไป แต่ของท่านมันจบของท่านแล้ว เราเข้าใจอย่างนั้น ฉะนั้นเราบอกว่า พุดง่าย ทำยาก พุดง่ายๆ ทำยาก

ฉะนั้น ครูบาอาจารย์ถ้าท่านมีสติปัญญา เพราะเวลาคนที่เขาเอาเรื่องของมหายาน เรื่องเซนไปถามหลวงตา หลวงตาท่านพูดเอง ปัญญาวิมุตติ เราเข้าใจได้ว่าเป็นปัญญาวิมุตติ มันมีปัญญาวิมุตติ ปัญญาวิมุตติหมายถึงว่าเป็นทางออกของพระสารีบุตร พระสารีบุตรเวลาสนทนาธรรมกับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นเสนาบดีแห่งธรรม เป็นผู้ที่มีปัญญารองจากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาท่านประพฤติปฏิบัติท่านใช้แนวทางปัญญาของ

ท่าน แล้วถ้าเป็นเจโตวิมุตติในทางของพระโมคคัลลานะ ท่านใช้สมาธิขึ้นมาแล้วพิจารณากายแบบครูบาอาจารย์ที่ท่านพิจารณาของเรา ฉะนั้น นี่พุดถึงว่าในมุมมองของเรานะ

แต่ถ้าในสังคม สังคมในฝ่ายมหายานเขาไม่ถือว่าพระสารีบุตรเป็นต้นศาสดาของเขา เขาถือพระกัสสปะ เพราะในพระไตรปิฎกมีอยู่นะ เวลาที่ว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงธรรมด้วยการชูดอกไม้ขึ้น แล้วพระกัสสปะยิ้มไง พระกัสสปะยิ้ม เขาบอกพระกัสสปะเข้าใจ ฉะนั้น เขาบอกลัดสั้นๆ ของเขา ลัดสั้นคือการแสดงธรรมโดยยอธรรม โดยศุภธรรม ฉะนั้น เวลาเขาทำกันอย่างนั้น นี่พุดถึงว่าเขาถึงว่าพระกัสสปะเป็นต้นของฝ่ายมหายานเขา

แต่ของเราเวลาในพระไตรปิฎก เราก็เข้าใจได้ เพราะพระกัสสปะเป็นเขตศักดิ์ในรูปดวงควัตร ถ้าในรูปดวงควัตร ถือรูปดวงควัตรในการเข้มข้น แต่ในรูปดวงควัตร ในพระไตรปิฎกที่เราศึกษากัน เราศึกษากัน เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสนทนาธรรม พระสารีบุตรจะแตกฉานมาก

แต่เวลาท่านพุดกับพระกัสสปะ “กัสสปะเอ๋ย เธอก็มีอายุเท่าเรา ๘๐ เท่าเรา ทำไมต้องถือรูปดวงควัตร ทำไมยังต้องถือผ้า ๓ ผืน สังฆาฏิปะถึง ๗ ชั้น” จนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าขอแลก เอาผ้าสังฆาฏิของท่านแลกกับพระกัสสปะ นี่มันเป็นจุดเด่นไง พอจุดเด่นขึ้นมา ใ้ฉันนี่เราก็เข้าใจได้ นี่พุดถึงว่าเวลามุมมองไง มุมมองในพระไตรปิฎกนะ ๒,๐๐๐ กว่าปี แล้วคุณถึงสายปฏิบัติมา สายนี้มีความเห็นอย่างไร มีความรู้อย่างไร นี่พุดถึงเวลาเขาไปถามหลวงตา แล้วหลวงตาตอบเขา เราก็ฟังอยู่

ฉะนั้น ฟังอยู่ ท่านบอกว่า ถ้าเป็นปัญญาวิมุตติฯ ฝ่ายมหายานเขาเป็นปัญญาวิมุตติ ฉะนั้น ย้อนกลับมาถึงหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ปัญญาท่านกว้างขวาง ท่านสอนลูกศิษย์ลูกหาทั่วไปใช้ไหม แล้วเวลาลูกศิษย์ลูกหาจริตนิสัยก็ไม่เหมือนกันใช้ไหม แล้วคนที่มีอำนาจวาสนาบารมีมามันจะยอมฟังกันไหม

แล้วเวลาหลวงปู่คุณุญท่านก็เป็นลูกศิษย์หลวงปู่มั่นเหมือนกัน ฉะนั้น เวลาท่านปฏิบัติ เวลาคนปฏิบัติแล้วมันต้องมึนหนทางที่เราจะพิจารณาของเราให้กว้างขวาง คือว่ามีทางเดินได้หลากหลาย

ฉะนั้น เวลาหลวงปู่คุณุญท่านก็พิจารณาพุทโธเหมือนกัน เวลาเราใช้ปัญญาอบรมสมาธิ หรือใช้ปัญญาไป เวลามันไปถึงหนทางที่มันไปไม่ได้ ท่านก็ใช้พุทโธของท่าน ท่านก็อธิบายเรื่องพุทโธเหมือนกัน ท่านก็ใช้พุทโธเหมือนกัน แต่เวลาด้วยความถนัด ด้วยเวลาท่านจะชำระล้างกันก็เข้ามาที่โศลกของท่านนี่ “จิตส่งออกทั้งหมดเป็นสมุทัย ความคิดทั้งหมดเป็นสมุทัย ผลของมันคือทุกข์ จิตส่งออกทั้งหมดเป็นสมุทัย ผลเป็นทุกข์ จิตเห็นจิตเป็นมรรค ผลของจิตเห็นจิตเป็นนิโรธ” นี่เวลาท่านสรุปลง สรุปลงอย่างนี้ การสรุปลงอย่างนี้มันก็เป็นปัญญาของท่าน นี่ท่านใช้ปัญญา มันก็ถูกต้องของท่าน

ฉะนั้น เราจะบอกว่า สิ่งที่หลวงปู่ดูดยุ้ยท่านได้สรุปไว้ จริงๆ นะ เราอยากจะสลักไว้ที่ไหน ให้มันเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แล้วอย่าไปขยายหรืออย่าย่อความ มีแต่ที่เราต้องพยายามค้นคว้าของเรา ค้นคว้าของเราให้เรารู้แจ้ง ถ้าเราไม่รู้แจ้ง อันนั้นนะสุดยอด

แต่นี้มันไม่อย่างนั้น มันไปขยายความย่อความอันนั้นไง แต่หัวใจ หัวใจว่าฉันเก่งนะ ฉันยอด แต่ถ้าอันนั้นสรุป ท่านสรุปลงแล้ว เหมือนปัญญาสรุปแล้ว เหมือนกับธรรมวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ธรรมและวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่บัญญัติไว้แล้ว ถ้าผู้ใดกล่าวต่อพุทธพจน์ แล้วมีพระสวด สวดหมายความว่าพูดให้เปลี่ยนความคิดเห็น ถ้าพูดถึง ๓ หน ถ้าเขาไม่เปลี่ยนความเห็น เป็นอาบัติสังฆาทิเสส กล่าวต่อพุทธพจน์ไง เราถือกันแบบนี้

กล่าวต่อพุทธพจน์เพราะอะไร เพราะพระอรหันต์ ๕๐๐ องค์ ตอนที่สังคายนา บอกว่า ธรรมวินัยที่สังคายนาแล้วเราจะไม่แก้ไข มันเป็นญัตติของพระอรหันต์ ๕๐๐ องค์ที่ทำสังคายนาครั้งแรก พวกเถรวาทก็เลยเชื่อกันแบบนี้มาตลอดไง ไม่แก้ไข ไม่ดัดแปลง

ถ้าแก้ไข ดัดแปลง มันก็ไปเข้ากับปาฏิโมกข์ที่สวดอยู่เนี่ย กล่าวต่อพุทธพจน์เป็นอาบัติสังฆาทิเสส พวกเราก็เลยไม่ได้แก้ไข ไม่ได้ขยายความย่อความ ให้มันอยู่ของมันเป็นบาลีอย่างนั้น แต่เวลาเราศึกษามาแล้วเราศึกษามาเพื่อประพจน์ปฏิบัติ ศึกษาเพื่อสั่งจะความจริง

อันนี้เราก็คิดของเราเป็นนโยบาย เป็นความรู้สึกว่า สิ่งที่หลวงปู่ดูดยุ้ยได้สรุปไว้เนี่ยสุดยอด ฉะนั้น เวลาสุดยอดแล้ว สลักไว้เลยเป็นคำอย่างนั้น แล้วอย่าไปขยาย อย่าย่อความ แต่ถ้าเวลาศึกษาแล้วเราเอามาตีความ เอามาฝึกหัด เวลาใช้ปัญญาฝึกหัดวิจัย เออ! นี่อีกเรื่องหนึ่ง เราฝึกหัดของเรา เราหาความรู้ของเรา

แต่นี้พอเวลาเขาคิดของเขาแล้วเขามีความรู้ของเขาขึ้นมา มันขยายออกไป “คิดเท่าไร ก็ไม่รู้ ต้องหยุดคิดถึงจะรู้”

คำว่า “ถึงจะรู้” มันก็เต็มเข้าไปแล้ว “แต่ก็ต้องอาศัยความคิด นั้นแหละจึงรู้”

แต่ของท่าน ที่เราดูของท่านมา “คิดเท่าไรก็ไม่รู้ ต้องหยุดคิด คิดเท่าไรก็ไม่รู้ ต้องหยุดคิด แต่ก็ต้องอาศัยความคิด” เท่านี้ แล้วใช้นั้นมันส่วนสั้นๆ ของท่าน ใช้นี้เป็นความถนัดของคนนะ

นี่พูดถึงว่า ถ้าจิตใจของท่านไม่สำเร็จ จิตใจของท่านไม่สิ้นสุด ท่านจะพูดอย่างนี้ได้ อย่างไร แล้วท่านพูดแล้ว ภาษาเรานะ ถ้าใครมีปัญญาแล้วก็แล้วแต่ ไต่แย้งสิ นี่มันไต่แย้งไม่ได้ มีแต่พาล พวกพาลชนมันปิดเป็อนใจ มันปิดเป็อนใจ

อย่างที่ว่า หลวงปู่ดูลย์ว่า “จิตส่งออก คิดเท่าไรก็ไม่รู้ จิตส่งออก พอเป็นจิตส่งออกมันเป็นสมุทัย”

ทางนี้ก็บอกว่า “จิตส่งออกไม่ได้ อารมณ์ต่างหากส่งออก” นี่เวลาพุดออกมาแค่นี้ เวลาอ้าปากพุดแล้วมันบอกถึงวุฒิภาวะไง บอกถึงความรู้ของคนพุด “จิตส่งออกไม่ได้ จิตนี้เป็นพลังงาน” แล้วบอกว่า “จิตส่งออกไม่ได้ สิ่งที่ส่งออกคืออารมณ์ต่างหาก”

อารมณ์มันอาศัยพลังงานนั้นนะ อารมณ์ความรู้สึกมันต้องอาศัยพลังงานนั้น ถ้าไม่มีพลังงานนั้น อารมณ์มันเกิดได้อย่างไร มันส่งออกของมันอยู่แล้ว แต่ความจริงตัวเองเข้าไม่ถึงจิต เข้าได้แค่อารมณ์นั้น เข้าได้แค่อารมณ์ ก็เหมือนเรามีความคิด แล้วบอกความคิดเราเป็นทุกข์ๆ แต่ความคิดเกิดจากอะไรละ เกิดจากจิต ฉะนั้น เริ่มต้นก็จิตส่งออกหมดนะ

ฉะนั้น สิ่งที่เราไม่ได้อันถึงไปปิดเบือนไป พอดปิดเบือนไปมันก็เลยเสียหาย ความเสียหาย เวลาพุดมามันถึงเข้าใจได้ นี่ก็เหมือนกัน ใ้อคำถามนี้ก็เหมือนกัน ไปขยายความคำพุดของท่านมา แล้วไปบอกเป็นความเห็นของเขา เขาเห็นอย่างนี้ก็เป็นความเห็นของเขา ฉะนั้น เพียงแต่ว่าถามมา เราถึงสรุปเอาว่า พุดง่าย แต่ทำยาก

พุดง่ายๆ คำว่า “พุดง่าย” ก่อนที่จะพุดง่าย เขาทำยากมาก่อน เวลาทำยากเย็นแสนเข็ญทำมาจนเข้าใจแล้วถึงพุดง่ายๆ เขายากเย็นแสนเข็ญพยายามประพฤติปฏิบัติมาจนตัวเองมีความรู้ความเห็นชัดเจนมา ถึงมาพุดให้พวกเราฟังง่ายๆ ครูบาอาจารย์ที่ปฏิบัติแล้วท่านพุดให้เราฟังง่ายๆ เพื่อให้เราเข้าใจง่ายไป ท่านย่อยแล้ว ย่อยทุกอย่างให้สรุปลงแล้ว แล้วมาสอนพวกเรา ใ้อพวกเรารู้แล้ว เพราะเราไม่รู้ เราก็ต้องกลับไปขยายความต่อ แล้วก็เลยไปยุ่งไปยากต่อ

ฉะนั้น ถ้าจะทำให้มันจริงจัง ไซ้ ทำง่ายๆ นั้นแหละ แล้วเราเอามาเป็นต้นแบบ แล้วเราพยายามประพฤติปฏิบัติ มันจะทุกข์จะยากอย่างไรก็ทนเอา เพราะเวลาประพฤติปฏิบัติ งานอย่างอื่นก็ทำมาแล้ว จะทุกข์ยากแสนเข็ญทุกอย่างก็ทำมาแล้ว แต่เวลามาวัดให้นั่งเฉยๆ แล้วก็หายใจเข้าพุท หายใจออกโธนี่ทำไม่ได้ ให้ไปอาบเหงื่อต่างน้ำนี่ชอบ ให้นั่งเฉยๆ ทำไม่ได้ ให้นั่งเฉยๆ แล้วก็บ่นว่าทุกข์ว่ายากนะ ให้นั่งเฉยๆ ทำไม่ทำไม่ได้ ไม่ต้องทำอะไรเลย นั่งเฉยๆ หายใจเข้านึกพุท หายใจออกนึกโธ ให้นั่งเฉยๆ อย่างบ่น อย่างบ่นว่าทุกข์ นั่งเฉยๆ นั่งเฉยๆ นั่งไม่ได้

เห็นไหม มันจะทุกข์มันจะยากอย่างไร ทำมา สรุปแล้วมันก็สรุปง่ายๆ แต่เราไปขยายให้มันยาก ถ้ายากก็ยากเพราะกิเลสเรา ยากเพราะในหัวใจของเรามันไม่รู้ ยากเพราะมันสงสัย ยากเพราะกิเลสมันตีร้น แล้วเราจะชำระล้างมัน มันยาก ยากตรงนี้จริงๆ

ฉะนั้น เวลามันบอกว่า คำว่า “ง่าย” สาธุนะ คำพูดหลวงปู่ดุลย์ เราสาธุ เราเห็นด้วยหมด แต่ที่เราโต้แย้งเราคัดค้านเพราะว่าเขาพูดออกมา เราจับความได้ว่าเขาไปเพิ่มเติมบิดเบือน ใ้ที่เวลาเราโต้แย้ง เราโต้แย้งผู้บิดเบือน ผู้บิดเบือน ผู้ไปขยายความ เราไม่ได้โต้แย้งหลวงปู่ดุลย์ ไม่ได้โต้แย้งครูบาอาจารย์

ครูบาอาจารย์ที่เป็นจริงท่านเป็นจริงวันยังค่ำ จะไปอยู่ที่ไหน อยู่ที่ไหนก็เป็นความจริงตลอดไป แต่เวลาโต้แย้ง โต้แย้งใ้ที่บิดเบือน ใ้ที่ไปขยายความ เราโต้แย้งตรงนี้ โต้แย้งตรงนี้คือว่าสิ่งแปลกปลอมไม่ให้มันเข้ามาเจือปน เราโต้แย้งสิ่งแปลกปลอมที่จะเข้ามาอาศัยชื่อเสียงของหลวงปู่ดุลย์ แต่ถ้าความเป็นโศลกของท่าน เป็นธรรมชาติของท่าน เราสาธุ เรายอมรับหมด

ฉะนั้น ถึงบอกว่ามันถึงเป็นพุดง่ายๆ ท่านพุดง่ายๆ เพราะท่านรู้จริง ใ้พวกเราพวกไม่รู้เรื่อง เลยพุดยาก แล้วเข้าใจยาก แล้วเวลาปฏิบัติขึ้นมาก็จะเอาง่ายๆ จะเอารวบรัด จะมาพิจารณาของเราทำไม่ได้ พยายามทำของเรา แล้วทำแล้วจะเข้าใจหมดเลยนะ

สาธุ! เราสาธุจริงๆ โศลกหลวงปู่ดุลย์นี้เราสาธุมาก เพราะมันคม มันคม เหตุผลสมบูรณ์ มันสมบูรณ์ในตัวมันเอง เวลาคนมันจริงมันสมบูรณ์ในตัวมันเอง มันสมบูรณ์นะ ไม่สมบูรณ์มันจะสิ้นกิเลสได้อย่างไร มันสมบูรณ์ มันกระชับ มันสมบูรณ์ในตัวมันเอง

แต่ที่มันมีปัญหา ใ้พวกที่ไปต่อเติม ไปต่อเติมแล้วยังไปดึงฟ้าต่ำอีกนะ แล้วยังอวดตัวเองอีกด้วย ฉะนั้น เราพูดถึงคนที่เขาบิดเบือนนะ แต่ไม่ได้พูดถึงคนเขียน คนเขียนนี้ไม่ได้พูดนะ คนเขียนปริกษาเฉยๆ เขามีความเห็นอย่างนี้ แต่เพียงแต่เราพูด มันมีโอกาสได้พูดก็พูดเพื่อความเข้าใจนะ เพื่อความเห็นของคนหลายๆ คนไง แล้วสุดท้ายแล้วมันก็เป็นสมบัติของหลวงปู่ดุลย์

แต่สมบัติของเราละ เวลาจริงๆ แล้วมันอยากได้สมบัติของเราไป สุขทุกข์ก็ของเราไป ที่เรามาดีนรณ เรามาปฏิบัติ อย่างน้อยก็ได้ให้แสงเงาของหลวงปู่ดุลย์คุ้มหัวเราก็ตีดี ขอให้ธรรมชาติครูบาอาจารย์คุ้มหัวเรา แล้วเราปฏิบัติเอาจริงเอาจังแค่นี้ก็ตีดี นี่เราอาศัยตรงนี้ต่างหาก ฉะนั้นสิ่งนี้มันจะเป็นประโยชน์กับเรานะ

เราไม่ไปบิดเบือน ไม่ไปทำให้มันเสียหาย แต่เราเอาอันนั้นเป็นทางเดินไป เอาเป็นการสร้างศรัทธา เป็นการชักจูงเราเพื่อให้เราชวนชวาย ให้เราประพฤติปฏิบัติให้เป็นคุณธรรมในใจของเรา เอวัง